

Амгалан Будаев

ДУУНАЙМ ТАЙЖА ХАТАД

Улаан-Үдэ
2015 он

Выражаю благодарность:

*Наталье Степановне Шумихиной (школа №63),
г. Иркутск,*

*Наталье Федоровне Лебединской (школа №19),
г. Иркутск,*

Наталье Ивановне Романовой (ИГУ), г. Иркутск,

*Наталье Алексеевне Гончаровой, г. Иркутск,
Светлане Анатольевне Эповой (ИРКПО – Иркутский региональный колледж педагогического образования), г. Иркутск*

ОБ АВТОРЕ

Амгалан Будаев родился в селе Утата Закаменского района в 1979 году. Член Союза писателей Бурятии и России. Лауреат премии Комитета по делам молодежи Правительства Республики Бурятия. Лауреат гранта «Мир литературы» Министерства культуры Республики Бурятия.

Летом 2014 года удостоен звания лауреата II Международного фестиваля духовной и материальной культуры «Подношение десяти драгоценностей» XII Пандито-Хамбо ламе Даша-Доржи Этигэлову.

Массажист-костоправ Амгалан ведёт приём в центре здоровья «Фитобочка» (Тункинский район, п. Аршан).

Иркутская область, г. Иркутск

Александра Евстигинада
Эрхүү хото

ЭЗЭЛНЭ

Һомон хурса нюдөөрөө
Сэдьхэлэйм далайе эзэлнэ.
Галта мэргэн харасаараа
Зүрхэнэйм дурые эзэлнэ.

Сэбэрхэн шарайнь эльгэндэм
Сээжыем һэреэгээд, эзэлнэ.
Ухаан бодол һанааем
Уриханаар энеэгээд, эзэлнэш.

Заяанай хатаниинь боложо,
Зүрхэнэйм хойморые эзэлээш.
Дуунайм тайжа хатандал
Дууша сэдьхэлыем эзэлээш.

Республика Бурятия, г. Улан-Удэ

*Анна Раднаевада
Улаан-Үдэ хото*

ДУУНАЙМ ХАТАН

Сэдьхэл дуранайм хойморто
Дуунайм тайжа хатан
Зүрхэнэйм дулаахан ордон соо
Унтархагүй жаргалые хүдэлгөө.

Дэлхэе багтааж шатаха
Харасыем эзэлээш, хатан.
Сагаан ханаанайм гүйдэл
Дурлажа буляагдаа хатанда.

Баярай мүшөөр сэдьхэлдэш
Баатарай нэлмэгүй орооб.
Дурлахагүй зүрхыеш эзэлжэ,
Дуунайм хатан болгооб.

*Анна Раднаевада
Улаан-Үдэ хото*

hАНААБ

Сэлмэг үнжэгэн шарайдаш дурлажа,
Сээжэдэш нарые гэрэлтүүлхээ hанааб.
Жаргалай мүшые хоюулан зохёожо,
Заяанай hалхиие hэреэхээ hанааб.

Сууряан дуунай аялга шэбшэжэ,
Дүүрэн дуугаа бэлэглэхээ hанааб.
Хүрэнхэн зүрхэнэйш хоймор эзэлжэ,
Хүндэтэй хааниинь болохоо hанааб.

Ори ганса наhанай далайда
Одо мүшэдые табихаа hанааб.
Гансахан урагшаа дуранай хүсөөр
Гуламтынгаа хатан болгохоо hанааб.

*Анна Раднаевада
Улаан-Үдэ хото*

hЭPEЭГЭЭ

Хабарай нажаһан наран
Хадын горхые һэреэгээ.
Хүринхэн зүрхэнэйм дурые
Хүүхэн шарайшни һэреэгээ.

Аянай шубууд айлшалжа,
Аажам талыем һэреэгээ.
Аятай сэлмэг харасашни
Арюухан дурыем һэреэгээ.

Дуунайм хүдэлһэн һалхин
Дурлажа сэдхэлыем һэреэгээ.
Залуу наһанайм харгы
Заяанай мүшые һэреэгээ.

*Анна Раднаевада
Улаан-Үдэ хото*

ҮАРЬДАГАЙ ҺҮНИ

Һаратаяа хөөрэлдэжэ һууһандал
Һарьдагай оройдо отоглоод,
Һалхинтаяа шэбэнэлдэнэб һүни
Һайхан шамаяа дурдан.

Зүрхэндөө шамаяа һанаһыем,
Зүүдэндээ хараһыем мэдэһэндэл
Огторгойдо һара энеэбхилнэ,
Отогойм айлшан - һалхин дуулана.

Шонын улиха дуулдана -
Шоношье һүни дууладаг байна.
Шара шубуун хуша соогуур
Шаршаганан инагаа бэдэрнэ.

Урихан шамаяа үгылжэ,
Үргэһэ нойргүй хононоб.
Һүниин утатай тэмсэжэ,
Һайхан шарайеш зурагланаб.

*Анна Раднаевада
Улаан-Үдэ хото*

ШИННИИ ҮГЫДЭ

Шинии үгэдэ –
Үүрэй солбоншье толорногуй,
Шинии үгэдэ –
Наранай элшэшье үзэгдэнэгүй.

Шинии үгэдэ -
Шэнын һарашье гэрэлтэнэгүй.
Шинии үгэдэ -
Сээжэ зүрхэмни бүрэнхы!..

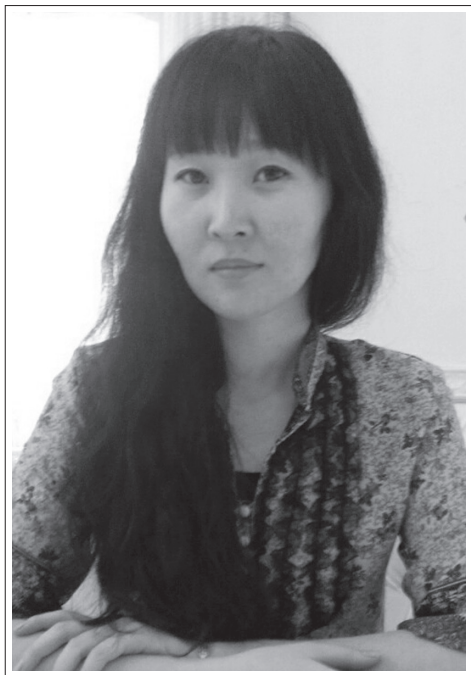

Забайкальский край, Агинский бурятский округ

*Гэрэлма Санжиевада
Гунэй нютаг*

Амитанай амии хайрлаха
Арюун харгыда гарааш.
Алтан юртэмсын байдалые
Зоболон гэхээ болёош.
Тхеровадын хайхан хургаалые
Тахил гэжэ хүндэлдэг болоош.
Буян нүгэл хоёрые илгажа,
Бурхан багшын үгые ойлгожо,
Буряад заншалаа хүндэлхэ,
Буряад хэлээ үргэхэ зам хайхан.
Дэлхэйдэшые жаргал байдаг юм-
Дүүрэн тэгшэ оролдохо хэрэгтэй.
Дуранай хүжэ носоожо,
Дууһан жаргал эдлээл.
Сэдьхэлэй харгы
Уян сэдьхэлэй харгыда
Залуу мүшэдые дахуулнаб.
Тэнгэри хүрэтэр ниидээд,
Түхэрээн дэлхэйе тойроод,
Ажабайдал мэдээд, бусагша
Зөөлэн сэдьхэлтэй шүлэгшэдые
Замдань хургажа табинаб.

Забайкальский край, Агинский бурятский округ

*Жаргалма Базаржаповада
Дульдаргын аймаг*

* * *

Гэрэлтэ найхан сээжыеш
Нарантай урилдажа харанаб.
Нюдыем буляан харгаагаад,
Гэшхэлнэш мэдээд дорюун.

Номон хурса нюдэдшни
Зүрхэндэм сахилгаа буулгана.
Ороһон галта сахилгаан
Дуран боложо носошоно.

Носоһон дурамни хүгжэхэдөө,
Сэдьхэлэйм дууе хүдэлгэжэрхинэ.
Хүдэлһэн дуумни уярхадаа,
Сэнгээд үлэшэхөө һанана.

Номгон һүни хон-жэн -
Нойрсоно хаяаш инагни.
Гансахан шамаяа хүлеэжэ,
Үүрэй солбониие угтанаб.

Энэ үглөө дулаахан нойрыш,
Сэлмэг урихан шарайгыш,
Дүтэлхэгүй сэбэрхэн гэрэлыш
Дүүрэн тэбэринэб хүхэ бэхээрээ.

Республика Бурятия, Кижингинский район

*Галина Будаевада
Хэжэнгын аймаг*

* * *

Сэдьхэл дулаан эгэшэмни,
Сээжэдэм нарые гаргажа,
Буряадхан заншалдаа һургажа,
Буряадхан хэлээ үргэнэш.

Аялгынгаа хүгжэм бариһан
Аляхан дангинанууд гарана.
Тоолошогүй олон шабинуудшни
Тоонто нютагаа суурхуулна.

Һургажа ябаһан багша,
Һураад гараһан эрдэмтэн,
Буряад арадай нэрэ солотон -
Байгал далайн эзэд ябанабди.

Наһамнай ябанаб юундэ?
Хэнһээшье һурахагүй – юун гээшэб?
Сагай хүрдые эрьюулжэ,
Зүрхөөр залуу ябаналши ходо.

Сэдьхэл соогоо оюутан
Сээжэ дулаан эгэшэдээ
Сэбэр шарайень зураглан
Сэнхир бэхээр шэмэглээб.

Республика Бурятия, Джидинский район

*Ирина Твердохлебовада
Зэдын аймаг*

* * *

Сэсэглэхэгүй наһанай харгыда
Хадынгаа аадар урасхуулжа,
Сэлмэгхэн шарайешь баясуулжа,
Ханилха хүгжэм бэлэглээб.

Һургагдаагүй хүлэгтэ мордодог
Һайхан наһамни үнгэрөө.
Номгон дуулим юртэмсэдэ
Нэгэтэ уулзаха заяан байшоо.

Дангинаар баян Буряадтаа
Дуулажа барахаа болишооб.
Дүүрэн олон мүшэд соогоо
Дууран шамай харашооб.

Сэлмэг дулаан шарайдаш
Сэсэг тарихаа һанаһандал,
Улаахан уралыеш шэмэглэн
Уулзажа таалахаа һанашооб.

Республика Бурятия, Кижингинский район

*Лариса Мониевада
Хэжэнгын аймаг*

БУЯН

Хүнэй ами абархаяа
Наһан соогоо оролдонош.
Операцияа хэхэ сагтаа
Сэржэмшэ намаяа һананаш.

Дээдын, доодын орон руу
Абараад хүниие табинагүйш.
Элдин дэлхэйдэ ябахыень,
Гэр бүлөө үргэхыень эльгээнэш.

Үбшэн зониие элүүр болгохо
Һайхан замай харгыда
Унтархаяа байһан харасые
Харлуулангүй гэрэлтүүлнэш.

Ажал дээрээ гороолжо,
Ашата буянда хүртэнэш -
Бурхан багшын хэлэнээр
Ажалша хүндэ - буян, буян!

Республика Бурятия, Иволгинский район, с. Оронгой

*Лариса Тулбуреевада
Оронго нютаг*

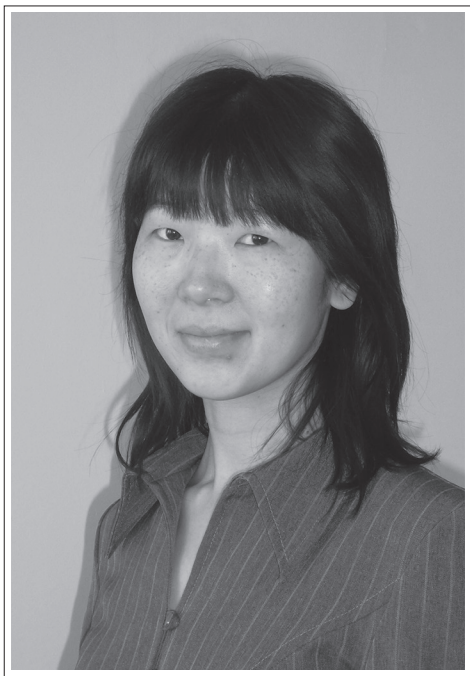
НАЙХАН

Наһанайм алхамай харгыда
Намтаяа ябанаш - найхан.
Зорюулһан шүлэгэим эхиндэ
Зурагни болонош - найхан.

Арбан сагаан буянай харгыда
Алхам хэжэ ороһомни – найхан.
Тэнгэрийн сагаан сэдхэлтэй болгохо
Тхеровадын Гэлэниие шагнаһан - найхан.

Заяанай далайда дүүлүүр онгосые
Дуранай хүгжэмөөр табиһам - найхан.
Сэбэрхэн шарайеш хүхэ бэхээрээ
Сэлгээхэн мүшэдөөр гоёоһом - найхан.

Элүүр нюдөөр юртэмсые хаража,
Элүүр ухаантай нүхэсэһэм найхан.
Элүүр бээтэй, жаргалаа үзэжэ,
Элүүр ажабайдалтай наһалхам - найхан.

Республика Бурятия, г. Улан-Удэ

*Туяна Мумановада
Улаан-Үдэ хото*

ЖАРГАЛ

Дэлхэйдэ хүн боложо түрөөб.
Ганса сусалай носохогүйе ойлгоод,
Дураяа шэхэндэш шэбэнэнэб –
Энэ гээшэ минии жаргал.

Ногоон сайгаа шанажа,
Номгоноор хөөрэлдэжэ һуунаб.
Дулаахан үгэнүүдые шамһаа
Дуулажа ябахамни – жаргал.

Һанаа үнөөндэ дарагдахагүй сагта
Һайхан сагай хүрдые эрьюулжэ,
Буряадай дангина шамаяа
Баярлажа эрхэлүүлһэмни – жаргал.

Газар дээрэ гансаардаагүйб,
Гуламтаяа һэргээжэрхёоб – жаргал.
Дундаршагүй дуранай онгосодо
Дали ургуулжархёоб – жаргал.

Иркутская область, г. Иркутск

*Светлана Эповада
Эрхүү хото*

СЭНТЭЙ

Инаг дурамнай эрдэнийнээ сэнтэй -
Алтан үглөөе угтабал хоюулан.
Наһанай далайда тамаржа ябахадаа,
Сэдьхэлээ нэгэдэбэл - сэнтэй.

Гал хурса дулаахан нюдэднай
Унтархагүй дуранай хүгжэм зохёогоо.
Энгэр нэгэдэжэ ябаһан наһамнай
Тэнгэри мэтэ сэдьхэлээр тохёогоо.

Олдошогүй сэнтэй баялигыг бадаруулжа,
Бүтэхэгүй наһанай булагыг гаргажархёо.
Дуранай мүшэн наһанай заяанда
Ниилэхэгүй ододой гүн ухааг диилэжэрхёо.

Иркутская область, г. Братск

*Татьяна Карпаченкода
Братск хото*

ГАНСАХАМНИ

Саг зуурашье шамаяа
Мартаха арга шадалгүй
Мүнгэн дуранайм гансахан
Мүшэтэ дэлхэйн дуһал.

Дурлаһан зүрхэнэйм наран
Сэдьхэлдэм дэлгэрһэн гэрэл.
Ухаан бодолыем эзэлһэн
Наһан, заяанайм гансахан.

Иркутская область, г. Иркутск

Марина Козыревада
Эрхүү хото

ЯБАХАБ

Налбарһан олон сэсэгүүд соо
Һайнаар шамаяа абаад ябахаб.
Үрхөөрөө утаа гаргажа,
Үбгэржэ шамтаяа ябахаб.

Гэрэлтэ хурса гэрэлэйнгээ
Гэрэлтэхээ болитор ябахаб.
Уран мэргэн ухаанайнгаа
Уурагтаа төөритэр ябахаб.

Республика Бурятия, г. Улан-Удэ

Ирина Раднаева
Улаан-Үдэ хото

БАЙШООБ

Оршолонгой байдал соо
Гэнжэлэгдэһэн амитандал
Буянгаар багатай
Мултархагүй байшооб.

Тэнгэрийн жаргалые
Тааруухан гэжэ мэдээшье хаа,
Тарниин хүсөөр
Илахагүй байшооб.

Жаргалай орондо
Заяанайм уулзаа
Замбиин удхые
Зураглахаа айшооб.

Иркутская область, г. Усть-Илимск

*Елена Березинада
Усть-Илимск хото*

ХОНОНОБ

Ногоон дэбисхэртэ юртэмсэтэээ
Эльгэлэн шамаяа тэбэрижэ хононоб.
Номгон малагар харатаяа
Эльбэжэ шамаяа, хахижа хононоб.

Зүрхэнэйм оёорто сэсэглэнэш,
Зүүдээ жаргуулжа хононоб.
Бөөгнэрһэн үүлэдые намнаад,
Мүшэдые бэлэглэжэ хононоб.

Дуранайм ори гансахан,
Сэдьхэлдээ тэбэрижэ хононоб.
Замбуулин дээрэ нэгэдэхэ
Заяанаа гансатай хононоб.

Иркутская область, г. Иркутск

Елена Филитовичда
Эрхүү хото

МЭДЭЭГҮЙБ

Эгээл сэбэрхэн шамаяа
Эдир залуудаа мэдээгүйб.
Дуранай хүсэн хоюулымнай
Диилэхым гэжэ мэдээгүйб.

Наһан заяан хоёрой
Нэгэдэхыень юрэн мэдэрээгүйб.
Холын газарта бее бее
Һанажа зобохыень ойлгоогүйб.

Үдэр һүниин дуранда
Үелэн һуухаяа мэдээгүйб.
Нютаг һайхан тоонтодоо
Ниилэжэ жаргахаа ойлгоогүйб.

Иркутская область, г. Иркутск

Яна Власовада
Эрхүү хото

ШАДААГУЙБ

Дурлаха найхан юртэмсэдэ түрөөд,
Дурлангүй шамдаа байжа шадаагүйб.
Залуу нүхэд соо шууян ябаашье хаа,
Заяандаа диилдэнгүй байжа шадаагүйб.

Дуратайгаа шамдаа хэлэнгүй ябаха гээд,
Дураяа инагһаан нюужа шадаагүйб.
Эрхэлүүлжэ үхибүүндэл шамаяа
 хургахагүй гээд,
Эрхэлүүлэнгүй наһандаа ябажа шадаагүйб.

Залуу мүшэд дүүрэн гээшье хаа,
Золгохо гансамни байгааш - шадаагүйб.
Буряад дангинарни олоншье хаа,
Баярлан нууха гансамниш - шадаагүйб.

Республика Бурятия, Иволгинский район

*Туяна Ранжуровада
Ивалгын аймаг*

ДАЛАЙ

Наһанай далайда онгосоёо зохёожо,
Захагүй дэлхэе гаталхаа һанааб.
Хаана холын хизаар орон руу
Хоюулан сэнгэжэ гарабал ямар бэ?

Наһамнай далай, харасамнай далай,
Гансааран тамархам хүндэдэл үзэгдөө.
Олон тоолошогүй мүшэдһөө шэлэжэ,
Онгосодоо шамтаяа һуухаяа ниидээб.

Мэдэгдээгүй наһанай харгын далайда
Мүнгэн дэлхэйн табисуур танилсуулжа,
Зүрхэндэймнай сохилоон нэгэдүүлжэ,
Замаймнай онгосодо һуулгахаяа хүсөө.

Иркутская область, г. Ангарск

*Лариса Евсевлеевада
Ангарск хото*

ҮЗЭГДҮҮЖЭБ

Алтан ганса наһандаа
Айлшаар ерээд үзэгдүүжэб.
Дуран тухай шамхандаа
Дурдаад нэгэтэ үзэгдүүжэб.

Налгай жаргаһан нойртошни
Зүүдэн болоод үзэгдүүжэб.
Хүрин улаан зүрхэнэйш
Хааниинь боложо үзэгдүүжэб.

Һанаа бодол ухаандаш
Һайхан дураар үзэгдүүжэб.
Номгон дулаан сэдхэлэйш
Нүхэрынь боложо үзэгдүүжэб.

БААТАР ХААНАЙ МАГТААЛ

Уран-Дүшын хормойһоо
Зэдэ мүрэн эхитэй даа,
Дээдын дүрбэн нютагаа
Дүүрэн тэгшэ харагша,
Албанда ябаһан хүбүүдэй
Арюун сээжын һахюуһан.
Дайнда мордохон хүбүүдээ
Дүлэн сооһоо гаргагша,
Уула тэнгэрийн хормойһоо
Үргэжэ хүбүүдээ харагша,
Буугай һомые халхалха
Барисын эзэн Баатар хаан.
Шэбэнэжэ юрөөлөө урдагша
Шууяа түргэн Сэхир голоо,
Арса хүхөөр анхилһан
Аршаан булаг голнуудаа,
Хүбшэ, тайга, нугануудаа,

Хизаар татаһан хадануудаа,
Холын газарта хүбүүдээ,
Харида ябаһан басагадаа
Хаража һуудаг Баатар хаан.

ГАРШАГ

Об авторе.....	3
Александра Евстыгинада	4
Анна Раднаевада.....	6
Гэрэлма Санжиевада.....	12
Жаргалма Базаржаповада	14
Галина Будаевада.....	16
Ирина Твердохлебовада	18
Лариса Мониевада	20
Лариса Тулбуреевада	22
Туяна Мумановада.....	24
Светлана Эповада	26
Татьяна Карпаченкада.....	28
Марина Козыревада.....	30
Ирина Раднаевада	32

Елена Березинада	34
Елена Филитовичда	36
Яна Власовада	38
Туяна Ранжуровада.....	40
Лариса Евсевлеевада	42

Художественное издание

ДУУНАЙМ ТАЙЖА ХАТАД

Набор:
О.В. Соктоева

Главный редактор
Ц.Ц. Ринчинов

Редактор
Д.Б. Бадмаева

Верстка и макетирование
Ж.Б. Бальжинимаев

ИП Бальжинимаев А.Б.
670000, г.Улан-Удэ, ул.Кирова, 28 «А» офис 29
E-mail: Baikal-print@mail.ru